

**ВИДАТНИЙ УЧЕНИЙ,
ЯСКРАВА ОСОБИСТІТЬ**
(до 70-річчя академіка В.В. Моргуна)

Володимир Васильович Моргун — селянський син (народився 10 березня 1938 року в селі Новоселиця Чигиринського р-ну Черкаської обл.). Від батька—матері успадкував питомо-селянські чесноти — працьовитість (встає рано, лягає дуже пізно), наполегливість і рішучість (своєї мети завжди досягає), уважність до людей, гостинність, сумлінність і відповідальність. Заявив про себе як талановиту особистість ще в студентські роки, коли став ленінським стипендіатом. Я поважаю Володимира Васильовича за багато чудових людських рис, але особливо ціную за те, що він дивиться на хліб не лише як на харчовий продукт, хоч і життєво необхідний, а вважає, за українським народним прислів'ям, що «хліб — усьому голова», тобто є основою, найнеобхіднішою умовою функціонування, існування людського суспільства. Володимир Васильович дуже любить усе, пов'язане з хлібом, і часто-густо вживає такі вислови, як «просимо хліба-солі одвідати», «не цурайтеся хліба-солі», а також, за старовинним українським звичаєм, завжди зустрічає гостей хлібом-сіллю.

Одержавши спеціальність «генетика» в Українській сільськогосподарській академії, В.В. Моргун від 1974 р. працює в академічних установах — спочатку в Інституті молекулярної біології та генетики, а пізніше й дотепер — в Інституті фізіології рослин і генетики. Вже понад 20 років він очолює цю установу. Очевидно, непросто було генетику оволодіти ситуацією, щоб забезпечити сучасний розвиток і фітофізіологічних, і генетичних напрямків діяльності Інституту. Ясна річ, вдалося більше зробити в галузі генетики і селекції, але при цьому, базуючись на досягненнях фізіології рослин, яка, власне, інтегрує усі знання, здобуті біохімією, геномікою, протеомікою, молекулярною біологією, мембранологією та молекулярною генетикою. Думаю, що у найближчій перспективі Володимир Васильович посилить свою увагу до «фізіологічного крила», аби двокрилий Інститут достатньо високо піднявся і в науці про життєдіяльність рослинного організму, особливо в таких напрямках, як хімізм і механізм фотосинтезу, фітогормональна, генетична і метаболічна регуляція росту і розвитку рослин, їх збалансована стійкість до стресових ситуацій, кореневе живлення рослин тощо. Як небайдужа людина і широкоосвічений біолог, В.В. Моргун мислить стратегічно, глибоко, ґрунтовно, і тому в мене немає жодного сумніву, що під керівництвом чинного директора Інститут має досить добрі найближчі й віддалені перспективи. За останні два десятиліття В.В. Моргун звів міцний фундамент для розвитку генетики рослин. Особливо значущим є його внесок у розробку теорії індукованої мінливості рослин.

Нещодавно мені пощастило бути на засіданні Президії НАН України, на якому виступав з доповіддю Володимир Васильович. Я почув і побачив, з © К.М. СИТНИК, 2008

якою великою увагою і задоволенням сприймали і слухали цю доповідь учені та керівники, працівники аграрної сфери України. Усі присутні переконалися, якими визначними й плідними є наукові досягнення Інституту, спрямовані на генетичне поліпшення найважливіших для України культур — пшениці та кукурудзи. Багато науковців і державних діячів, котрі виступали у дебатах, підкреслили, що вчений здійснив справжній науковий подвиг, який заслуговує на визнання й найвищу оцінку держави і громадськості. Інноваційними є не лише створені селекціонером унікальні форми рослин, а й розроблені ним наукові основи насінництва мутантних сортів сільськогосподарських культур.

Коли я разом з Василем Миколайовичем Ремеслом оглядав його дослідні поля з новими, ним створеними, сортами і слухав розповідь їх творця про його оригінальні методи селекції та сорти озимої пшениці, посіви яких у ті роки займали 11 % світових площ даної культури, я думав, що ці досягнення великого селекціонера неперевершені. Тепер у мене є сумнів, чи це так. Адже Володимир Васильович створив 86 сортів і гібридів. Деякі з них дали рекордний урожай зерна — 115—124 ц/г. Створені В.В. Моргуном сорти озимої пшениці, жита, тритикале, гібриди кукурудзи вже 26 років висіваються на полях багатьох країн, займаючи в різні роки від 1 до 5,5 млн га.

Зрозуміла річ, зробити так багато в селекції В.В. Моргун зміг тільки завдяки своїй колосальній працездатності та неймовірно глибокій і багатій інтуїції, виробленій щоденним експериментуванням з ранку до ночі. А водночас йому треба керувати Інститутом та дослідженнями, які проводили 14 майбутніх кандидатів і шість докторів наук, писати статті і монографії (загалом їх подано до друку й опубліковано 460), очолювати численні наукові товариства, комітети, спеціалізовані вчені ради, редколегії тощо.

Величезні наукові, практичні, громадські заслуги В.В. Моргуна не залишилися непоміченими в Україні і поза її межами. Він нагороджений багатьма орденами, нагрудними знаками, почесними грамотами, державними і академічними преміями, дипломами, почесними званнями.

Я особисто знаю В.В. Моргуна майже чверть століття. Часто спілкуюся з ним як з директором Інституту, заступником академіка-секретаря Відділення загальної біології НАН України, заступником голови Комітету з Державних премій України, президентом Українського товариства фізіологів рослин, головою Спеціалізованої вченої ради, головним редактором журналу «Фізіологія і біохімія культурних рослин».

Високо ціную організаційний талант В.В. Моргуна, його принциповість, вимогливість і справедливість, чіткість та рішучість у прийнятті рішень і забезпеченні суворого контролю за їх виконанням. На мій погляд, директор своєчасно і вірно корегує курс Інституту, змінюючи акценти на фітофізіологічні чи генетичні залежно від ситуації із забезпеченням кадрами, фінансами, обладнанням тощо.

Щоб орієнтуватися у справах усього Інституту, Володимир Васильович стежить за дослідженнями кожного відділу, заглядає в усі куточки, розмовляє з керівними та рядовими співробітниками, вивчає людей, їхні можливості, стимулює і кар'єрне зростання колег. Не є таємницею, що багато співробітників — фахових фітофізіологів — зустріли нового директора-генетика без захоплення і задоволення. Але В.В. Моргун зумів знайти з ними спільну мову, злагоду, взаєморозуміння. Він як директор має чудову властивість використовувати переваги радянської школи господарювання з притаманною їй кадрам відповідальністю й умінням давати результат усупереч усім перепонам. Думаю, саме ця риса директора допомогла йому досягти висот, про які я вище писав.

В.В. Моргун — вимогливий керівник, людина державницька. Як директор, він не може не давати завдання і доручення підлеглим, але у нього й чудова пам'ять — він ніколи не забуває про свої доручення. А якщо хтось не виконує доручене, він не покарає, а допоможе зрозуміти. І люди розуміють. В особі В.В. Моргуна мінімум три іпостасі: ученого, менеджера, вчителя. У кожній з них він виглядає змістовно, ґрунтовно й успішно.

Хочеться побажати Володимирі Васильовичу, щоб він, базуючись на величезному науковому, життєвому й організаційному досвіді, створив ще не один десяток найвроджайніших сортів пшениці та кукурудзи, опублікував капітальні монографії з актуальних проблем фізіології, генетики і селекції рослин. Хай міцне здоров'я, здоровий гумор, надійні друзі і колеги допоможуть йому здійснити всі мрії, надії та плани.

К.М. СИТНИК